

IRAK-ABD İLİŞKİLERİNDE YENİ DÖNEM VE BEKLENTİLER

Soner Doğan

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Doğan, Soner. "Irak-ABD İlişkilerinde Yeni Dönem ve Beklentiler". INSAMER, 03.09.2020.

 Analiz

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi, göreve geldiği 7 Mayıs 2020 tarihinden bu yana ikinci yurt dışı ziyaretini 20 Ağustos'ta ABD'ye gerçekleştirdi; el-Kazımi ilk yurt dışı ziyaretini temmuz ayında İran'a yapmıştı. Bu ziyaretle birlikte, 2017'den sonra ilk defa bir Irak Başbakanı Beyaz Saray'da ağırlanmış oldu. Başbakan el-Kazımi'nin ajandasında, 2003 yılından beri ABD işgali altında bulunan Irak'taki güvenlik konuları yanı sıra ekonomik anlaşmalar, Kovid-19 ve DEAŞ'ın uyuyan hücreleri gibi başlıklar öne çıktı.

Irak Başbakanı el-Kazımi, dışişleri, finans ve enerji bakanları dâhil olmak üzere kalabalık bir heyetle Amerika'ya gitti. Heyetin kalabalık olmasının sebebi, ziyaretin bir ay öncesinden başlayan Stratejik Diyalog Toplantıları'nın teknik görüşmelerinin neticelendirilip bazı anlaşmaların imzalanacak olmasıydı. İki ülke yetkilileri arasında; dördü elektrik altyapı sistemleri, üçü petrol ve gaz tesislerinin

modernizasyonu ve geliştirilmesi, ikisi finans, biri de sağlık alanında olmak üzere yaklaşık 8-10 milyar dolar değerinde olan toplam dokuz anlaşma imzalandı.

Irak hükümeti, Amerikan enerji şirketi General Electric ile Irak'ın enerji altyapısını güçlendirmek ve onarmak için 1,27 milyar dolar değerinde iki anlaşma imzaladı. Böylece Irak'ın İran'a enerji konusundaki bağımlılığının azaltılması ve halkın protesto gösterilerine neden olan elektrik kesintilerinin son bulması hedefleniyor. Ayrıca Chevron petrol arama şirketiyle de Irak'ın Dikar (Dhi Qar) bölgesindeki petrol üretim tesislerinin modernize edilmesi ve geliştirilmesine yönelik bir anlaşma imzalandı; anlaşmayla Irak'ın petrol üretiminin artırılması planlanıyor. Bunların yanı sıra yapılan diğer enerji anlaşmaları ve Amerikan Eximbank üzerinden verilen kredilerle Amerika, enerji tüketiminde ve diğer ticari alanlarda Irak'ın İran'a olan bağımlılığını azaltmayı, ülkedeki İran nüfuzunu kırmayı

INSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

amaçlıyor. Bu noktada özellikle Amerika'nın 204 milyon dolarlık insani yardım desteğinin el-Kazimi'nin elini rahatlatmaya yönelik bir adım olduğu değerlendiriliyor.

Bu ziyaretin hükümete karşı düzenlenen protesto gösterilerinin arttığı bir döneme denk gelmesi, el-Kazimi'nin çıkış yolu aradığının da bir göstergesi. Ziyaret öncesinde The Associated Press'e verdiği mülakatta Amerikan askerlerinin Irak'tan çekilmesi gerektiği konusunda bir konsensüs oluştuğunu, Irak'ta doğrudan muharip güce ihtiyaç olmadığını fakat DEAŞ'a karşı Irak ordusunun eğitilmesi için desteğe ihtiyaç duyduklarını ve bu amaçla bir teknik ekibin bir-iki aydır birlikte çalıştığını ifade eden el-Kazimi, İran ve Amerika arasındaki mücadelede taraf olmak istemediklerini ve her iki ülkeyle de eşit devlet statüsünde görüşmeyi tercih ettiklerini söyledi.

Diğer taraftan Irak'ta göstericiler, ülke genelinde yolsuzlukların önlenmesi, verilen sözlerin tutulması, reformların yapılması, Kovid-19 ile etkin mücadele edilmesi, ekonomik durumun iyileştirilmesi ve İran'a karşı etkili politikalar izlenmesi yönündeki talepleri konusunda el-Kazimi'nin bir an önce adım atmasını istiyor. Özellikle göstericiler arasındaki milliyetçi kesim, İran'a karşı dik durulması; Irak'ın millî, ekonomik ve siyasi çıkarlarının her şeyden üstün tutulması konularında hükümete baskı yapıyor.

Pandemi süreci ve petrol fiyatlarının düşmesiyle ülkedeki ekonomik durumun kötüleşmesi, el-Kazimi'nin işini zorlaştıran etkenlerin başında geliyor. Ayrıca göstericilere ateş açılması ve bu olayların sorumluların cezalandırılmaması da protestoların yoğunluğunu arttırmış durumda. ABD Dışişleri Bakanlığı da el-Kazimi'nin Amerika ziyareti esnasında Iraklı göstericilerin barışçıl protestolarını destekleyen açıklamalarda bulunarak, gerekli reformları yapması için Irak hükümetine çağrıda bulundu. Yayımlanan açıklamada, sivil toplum aktivistlerine yönelik artan saldırıların önüne geçilmesi ve protestoculara saldıran milislerin ve suç çetelerinin yakalanması için acil adımlar atılması istendi.

Irak'ın Basra bölgesinde son haftalarda sivil aktivistlere yönelik suikastlar düzenlenmesi ve işlenen cinayetler, göstericilerin tepkisini arttırmış durumda. Ekim 2019'da başlayan protesto gösterilerinde bugüne kadar 500'den fazla kişinin hayatını kaybettiği bildiriliyor. Hükümetin bu konuda pasif davrandığını iddia eden göstericiler, sorumluların bir an önce bulunmasını istiyor. Göreve geldiğinde sivil topluma yönelik saldırılar konusunda tedbirler alınacağı ve saldırıların faillerinin en sert şekilde cezalandırılacağı konusunda söz veren el-Kazimi, bu konuda başarılı olabilmemiş değil. Basra bölgesinde protestoculara saldıran grubun İran destekli Şii milis gruplara üye kişiler olduğu tespit edilmiş ve suçlular tutuklanmış olsa da kısa süre sonra serbest bırakılmaları, ülkede ciddi tepkilere yol açtı. İran'ın ülke egemenliğine tehdit oluşturduğunu savunan göstericiler, Irak hükümet yetkililerinden baskılara karşı dik durulmasını ve bağımsızlıktan taviz verilmemesini istiyor.

El-Kazimi'nin Amerika ziyaretinde her ne kadar Amerikan askerlerinin Irak'tan çıkarılması konusu ön planda tutulsa da kamuoyundaki hâkim görüş, ülkedeki olayların yatıştırılması ve toplumun taleplerinin yerine getirilmesi için Amerika'nın finansal yardımına ve siyasi desteğine ihtiyaç olduğu yönünde. Hâlihazırda Iraklı ve Amerikalı yetkililer, sayıları 5.200 civarında olan Amerikalı askerlerin Irak'tan çekilmesi konusunda hemfikir. Bu amaçla teknik komitelerin kurulması ve ülkenin güvenliğine yönelik tehditlerin bertaraf edilmesi noktasında da taraflar arasında uzlaşma sağlanmış durumda. Ancak Iraklı yetkililer genel olarak Amerikan askerlerinin ülkeden çekilmesi konusunda görüş birliği içinde olsalar da Iraklı askerlerin eğitilmesi ve istihbarat çalışmalarına destek için Amerikan askerlerinin ülkede kalmasını isteyenlerin sayısı da az değil.

ABD, DEAŞ'ın yeniden ortaya çıkmasının engellenmesi ve uyuyan hücrelerin tespiti için Irak ordusunun yetersiz olduğunun farkında. Ayrıca İran'ın da milisleri aracılığıyla Irak'ı kontrol etme çabaları, Iraklı yetkililer için endişe verici zorlayıcı bir durum. Zira İran ile ilişkilerini

eşit bir şekilde geliştirmeye çalışan Irak'ın hassas olduğu konulara İran'ın pek de dikkat etmediği görülüyor. Ekonomik ilişkilerdeki dengesizlik de Irak tarafı için ciddi bir memnuniyetsizlik sebebi; zira iki ülke arasında 12 milyar dolar civarında olan ticaret hacmi tek yönlü olarak İran lehine gerçekleşiyor. Irak Başbakanı el-Kazimi, yaptığı açıklamalarda İran ile iki eşit devlet statüsünde görüşmek ve kabul görmek istediklerini belirtse de İran'ın yaklaşımında herhangi bir değişiklik olmadığı gözlemleniyor. Bu sebeple de Iraklı yetkililerin ziyaret sırasında İran'ın nüfuzunun kırılması ve Bağdat hükümetinin otoritesinin güçlendirilmesi hususlarını da Amerika ile görüşerek olası çözümler üzerinde durdukları belirtiliyor.

Sonuç olarak ABD Başkanı Donald Trump'ın yaklaşan seçimleri dikkate alarak Amerikan askerlerini Irak'tan çekeceğini söylemesi ve bu yönde adımlar atması, kuşkusuz Irak'ın egemenliği için olumlu bir gelişme. El-Kazimi'nin ziyaretinden hemen sonra, uluslararası koalisyonun kontrol ettiği askerî üslerden birinin kontrolünün Irak ordusuna geçmesi de bu bağlamda önemli bir adım. Bunlar, el-Kazimi'nin ülke içerisinde kendisine karşı artan muhalefetin önüne geçmesini bir nebze de olsa sağlayacak ve konumunu rahatlatacak adımlar olsa da Kovid-19 pandemisi ve petrol fiyatlarının düşmesi ile ekonominin

kötüleşmesi, İran destekli Şii milis grupların Amerikan üslerine yönelik saldırılarının devam etmesi, Irak'ın içinde bulunduğu istikrarsızlığın kısa vadede çözülemeyeceğini gösteriyor.

Ayrıca her ne kadar göstericilere ateş açanlarla ilgili soruşturma başlatılacağı ve suçluların yakalanacağı açıklanmış olsa da hükümetin daha önce yakalanan suçlularla ilgili izlediği siyaset dikkate alındığında, Irak'taki gösterilerin sona ermesi pek olası görünmüyor. Bu konuda el-Kazimi'nin nasıl bir çözüm ortaya koyacağı ise belirsizliğini koruyor. Zira sivil aktivistlere yönelik cinayetler ve farklı güçler tarafından kontrol edilen milislerle ilgili alınacak tedbirler, reform talep eden protestocuları koruma sözü veren Irak Başbakanı Mustafa el-Kazimi'nin pozisyonunu tehdit eden kritik unsurlar olarak öne çıkıyor. Bu noktada Amerika'nın el-Kazimi'ye liderliğini güçlendirebilmesi ve Irak halkının taleplerini karşılayabilmesi için siyasi, ekonomik ve sosyal konularda destek verdiği biliniyor. ABD ayrıca Irak'ın Körfez ülkeleriyle ilişkilerinin geliştirilmesi hususunda da girişimlerde bulunuyor. Amerikan yönetimi özellikle İran'a karşı daha etkin bir politika izleyerek Irak'ın İran'ın uydu devleti olmasının önüne geçmeye çalışıyor; ancak İran'ın ülkedeki etkisi dikkate alındığında bunu sağlamasının pek kolay olmayacağı da ortada.

Sonnotlar

¹ <https://www.ge.com/news/press-releases/ge-scale-power-stability-through-two-new-agreements-iraqi-ministry-electricity>

² <https://apnews.com/8ccf017d5d9a5225e292eca0c13e7c06>